

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET
MINISTRY OF FINANCE

Julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuuri

Julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteet

Määrittely

1.00

Päiväys 4.4.2012

Tiivistelmä

Tämä dokumentti sisältää julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteet.

Arkkitehtuuriperiaatteet ohjaavat organisaation toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämistä ja ylläpitämistä.

Arkkitehtuuriperiaatteet on ryhmitelty kuuteen eri kokonaisuuteen. Arkkitehtuuriperiaate voi olla yleinen periaate, joka on yleisellä tasolla huomioitava, tai sitten jokin neljään eri arkkitehtuurinäkökulmaan liittyvä periaate. Tietoturvaan ja varautumiseen liittyvät periaatteet, jotka eivät selkeästi liity muihin periaatteisiin on kuvattu erillisessä kappaleessa.

Tässä dokumentissa kuvattuja periaatteita on käytettävä koko julkisessa hallinnossa.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
1.1 Yleistä.....	4
1.2 Lähtökohdat.....	4
1.3 Periaatteiden painottaminen	4
1.4 Periaatteiden hierarkkisuus.....	5
1.5 Dokumentin rakenne.....	5
2 Yleiset periaatteet	5
2.1 Periaatteita on noudatettava	5
2.2 Tee toiminnasta ja kehittämisestä läpinäkyvää	6
2.3 Maksimoi yhteiskunnan kokonaisuus.....	7
2.4 Pidä arkkitehtuuri yksinkertaisena.....	7
3 Toimintaan vaikuttavat periaatteet	8
3.1 Suunnittele arkkitehtuuri strategialähtöisesti	8
3.2 Yhdenmukaista toimintamallit.....	8
3.3 Kehitä toimintamallia asiakaslähtöisesti	9
4 Tietoon kohdistuvat periaatteet	10
4.1 Tieto on yhteiskäyttöistä pääomaa.....	10
4.2 Nimeä tietovarannolle vastuutaho.....	10
4.3 Huomio tietoturvallisuus tiedon koko elinkaaren ajan.....	11
5 Tietojärjestelmiin kohdistuvat periaatteet	12
5.1 Kehitä tai hanki tietojärjestelmiä toimintalähtöisesti.....	12
5.2 Vältä päällekkäisiä ratkaisuja	13
5.3 Varmista yhteentoimivuus.....	13
5.4 Tee tietojärjestelmistä käyttäjäystävällisiä.....	14
5.5 Minimoi toimittajariippuvuus.....	15
5.6 Hyödynnä avointa lähdekoodia	16
6 Teknologiaan kohdistuvat periaatteet	16
6.1 Yhtenäistä teknologia-arkkitehtuuri	16
6.2 Käytä vakaita teknologioita	17
7 Tietoturva ja varautuminen	18
7.1 Huolehdi tietoturvasta osana toimintaa	18
7.2 Varaudu poikkeustilanteisiin.....	19
8 Muutoshistoria	20

1 Johdanto

1.1 Yleistä

Periaatteita käytetään tukemaan organisaatioiden tavoitteiden saavuttamista. Ne ovat yleisiä ohjeita ja suuntaviivoja, jotka tukevat päätöksentekoa. Ne ovat luonteeltaan pitkäaikaisia. Periaatteet perustuvat parhaisiin käytäntöihin ja ne heijastavat organisaation päämääriä ja visioita.

Arkkitehtuuriperiaatteet ohjaavat organisaation toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämistä ja ylläpitämistä. Periaatteiden tulee olla ymmärrettäviä, kaikki arkkitehtuurinäkökulmat kattavia, yhdenmukaisia keskenään sekä pysyviä. Arkkitehtuuriperiaatteet ovat linkki organisaation strategisten tavoitteiden, toiminnallisten tarpeiden ja visioiden sekä kehittämistä ohjaavien arkkitehtuurien välissä.

Julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteita on yhteensä 20. Kukin periaate on kuvattu lyhyesti. Periaatteet sisältävät vain keskeisimmät näkökohdat periaatteeseen liittyvistä asioista. Periaatteita täydentävät monet ohjeet, kuten julkisen hallinnon JHS-suositukset ja valtionhallinnon VAHTI-ohjeet.

Mitkään periaatteet ja ohjeet eivät sellaisenaan riitä, vaan niiden lisäksi tarvitaan harkintaa sovellettaessa yleispäteviä periaatteita erilaisiin käytännön tilanteisiin. Tarvitaan myös yhteisesti sovittu toimintamalli, jonka avulla ratkaistaan periaatteiden noudattamisen yhteydessä syntyvät ristiriitatilanteet.

1.2 Lähtökohdat

Arkkitehtuuriperiaatteiden kuvausrakenne (nimi/selitys/peruste/vaikutus) on laadittu yhdenmukaiseksi The Open Group Architecture Framework (TOGAF) arkkitehtuuriperiaatteiden kanssa. Periaatteita on verrattu TOGAF:n, Federal Enterprise Architecture Framework:n (FEAF) ja European Interoperability Framework:n (EIF) arkkitehtuuriperiaatteiden kanssa. Nämä aineistot ovat osaltaan vaikuttaneet muodostettuihin arkkitehtuuriperiaatteisiin.

Muodostetut arkkitehtuuriperiaatteet on ryhmitelty tähän dokumenttiin JHS 179 Kokonaisarkkitehtuurin kehittäminen -suosituksen arkkitehtuurinäkökulmien mukaisesti. Lisäksi dokumentissa on mukana yleisiä arkkitehtuuriperiaatteita sekä tietoturvaan ja varautumiseen liittyviä periaatteita.

Periaatteet on laadittu siten, että niitä voidaan soveltaa ja käyttää kaikissa julkisen hallinnon organisaatioissa.

1.3 Periaatteiden painottaminen

Tässä dokumentissa kuvattuja julkisen hallinnon arkkitehtuuriperiaatteita ei ole priorisoitu keskenään, vaan niiden kaikkien on tarkoitettu ohjaavan kehittämistä. Kokonaisarkkitehtuuriin liittyvän ideologian mukaisesti priorisointi olisi mahdollista johtaa toiminnasta tiedon ja järjestelmien kautta teknologiaan, mutta tämänkaltaisen yleistys ei

ole tarkoituksenmukaista, vaan periaatteiden priorisointi tulisi tehdä käyttötarkoituksen kautta.

Priorisointiin liittyy aina jokin tavoite ja periaatteiden painoarvo tulisi asettaa sen mukaisesti. Esimerkiksi periaate ”varmistaa yhteentoimivuus” ei kategorisesti voi olla muita periaatteita ylempänä. Jos kehitystyö, jossa kokonaisarkkitehtuuria hyödynnetään apuvälineenä, ei vaadi yhteentoimivuuden toteuttamista, olisi sen painottaminen muita periaatteita jo lähtökohtaisesti korkeammalle suhteetonta tavoitteen saavuttamisen näkökulmasta.

1.4 Periaatteiden hierarkisuus

Muiden arkkitehtuurikuvausten tapaan myös arkkitehtuuriperiaatteet muodostavat hierarkkisen kokonaisuuden, jossa ylempi taso ohjaa ja antaa puitteet alemmalle tasolle.

Tässä dokumentissa kuvatut arkkitehtuuriperiaatteet ovat julkisen hallinnon ylimmät yhteiset arkkitehtuuriperiaatteet, jotka ovat tarkoitettu noudatettaviksi koko julkisessa hallinnossa. Hierarkiassa alemman tason arkkitehtuureissa, kuten esim. kohdealueen arkkitehtuurissa tai edelleen kohdealueen osa-alueen arkkitehtuurissa, voi olla ylempään tason periaatteita täsmentäviä tai täydentäviä arkkitehtuuriperiaatteita. Ne eivät kuitenkaan saa olla ristiriidassa ylempään tason periaatteiden kanssa.

1.5 Dokumentin rakenne

Eri arkkitehtuurinäkökulmille yhteiset arkkitehtuuriperiaatteet on dokumentoitu luvussa Yleiset periaatteet.

Seuraavissa neljässä luvussa on esitetty arkkitehtuuriperiaatteet ryhmiteltynä seuraavasti:

- toimintaan vaikuttavat periaatteet
- tietoon kohdistuvat periaatteet
- tietojärjestelmiin kohdistuvat periaatteet
- teknologiaan kohdistuvat periaatteet

Tietoturvaan ja varautumiseen liittyvät periaatteet on dokumentoitu omaan lukuunsa. Lisäksi tietoturvaan ja varautumiseen liittyvät näkökulmat otetaan huomioon soveltuvin osin kaikissa periaatteissa.

2 Yleiset periaatteet

2.1 Periaatteita on noudatettava

Periaate 1	Periaatteita on noudatettava
Selitys	Arkkitehtuuriperiaatteet koskevat kaikkia julkisen hallinnon organisaatioita. Arkkitehtuuriperiaatteita on noudatettava.
Peruste	Keskeinen periaate, johon kaikkien on sitouduttava. Ilman tätä häviää pohja koko arkkitehtuuriperiaatteista.

4.4.2012

6 (20)

	Periaatteiden noudattamisella estetään hallitsemattomia poikkeuksia, päällekkäisyyksiä ja ristiriitoja. Niillä varmistetaan tietojen yhtenäisyys, prosessien ja tietojärjestelmien yhteentoimivuus sekä kustannustehokkuus.
Vaikutus	Organisaation on huolehdittava siitä, että kehityshankkeet ja -aloitteet eivät käynnisty ennen periaatteiden mukaisuuden tarkistamista. Arkkitehtuuriperiaatteiden noudattamisen valvonta ja seuranta tulee järjestää sekä vastuutahot nimetä. Tarvitaan harkintaa, kun yleispäteviä periaatteita sovelletaan erilaisin käytännön tilanteisiin. Julkisen hallinnon yhteistyökumppanien on noudatettava periaatteita julkisen hallinnon organisaation kanssa toimiessaan. Yhteistyökumppanit voivat olla myös julkisen hallinnon ulkopuolisia palvelun tuottajia. Yhteistyökumppanien osata periaatteiden noudattamista ohjataan tarjouspyynnöillä sekä hankinta- ja yhteistyösopimuksilla.

2.2 Tee toiminnasta ja kehittämisestä läpinäkyvää

Periaate 2	Tee toiminnasta ja kehittämisestä läpinäkyvää
Selitys	Toiminnan, toiminnan kehittämisen ja toimintaa tukevien tietojärjestelmien kehittämisen on oltava läpinäkyvää. Organisaatiot ja hankkeet voivat helpommin hyödyntää toistensa tekemisiä, kun tieto kehittämishankkeista ja niiden tuloksista on näkyvillä ja saatavilla.
Peruste	Läpinäkyvyys edesauttaa yhdenmukaisten toimintatapojen ja tietojärjestelmien käyttöä. Hankesalkun ja hankkeiden tuotosten näkyvyys sekä hankkeiden julkisuus vähentävät päällekkäisyyksiä. Hankkeiden, kehittämissuunnitelmien ja kehittämisen läpinäkyvyyden kautta havaitaan yhteiset tarpeet ja kohdistetaan resursseja tehokkaammin ratkaisuiden toteutukseen. Julkisuuslain lisäksi periaatetta sovellettaessa pitää ottaa huomioon tietoturvaan sekä tietojen luottamuksellisuuteen ja salassapitoon liittyvät yleiset viranomaisäädökset.
Vaikutus	Toimintatavat, kehittämissuunnitelmat, kehittämishankkeet ja kehittämishankkeiden tuotokset tulee dokumentoida. Dokumenttien ja

	hanketietojen on oltava saatavilla, ellei niiden julkisuudesta ole erikseen muuta säädetty. Tämä edellyttää, että organisaatiot ja kehittämishankkeet huolehtivat dokumentoinnista ja tulosten saatavuudesta.

2.3 Maksimoi yhteiskunnan kokonaisetut

Periaate 3	Maksimoi yhteiskunnan kokonaisetut
Selitys	Julkista hallintoa kehitetään lähtökohtana yhteiskunnan kokonaisuuden tarpeet. Tavoitteena on yhteiskunnan tehokkuuden, hyödyn ja kokonaisedun maksimointi.
Peruste	Systemaattinen kokonaisedun huomioon ottaminen toiminnassa ja toiminnan kehittämisessä parantaa yhteiskunnan kustannustehokkuutta eliminoimalla turhaa ja päällekkäistä toimintaa.
Vaikutus	Kokonaisetut on tarkasteltava koko yhteiskunnan kannalta ottaen huomioon vaikutukset asiakkaisiin (yhteisöt, yritykset, kansalaiset, virkamiehet). Yhteiskunnan kokonaisedun on oltava kehittämisen lähtökohtana julkisessa hallinnossa. Kehityshankkeita suunniteltaessa on otettava huomioon toiminnan, tietojen, palvelujen, organisaatioiden, tietojärjestelmien ja teknologioiden elinkaari sekä tarjottavien palveluiden vaikuttavuus ja julkisen hallinnon palvelukyky ja tehokkuus. Kokonaisedun maksimointi edellyttää organisaatioita yhtenäistämään prosesseja ja käyttämään yhteisiä palveluita, tietojärjestelmiä ja tietovarantoja. Julkisin varoin teetetävän työn tulosten pitää olla lähtökohtaisesti vapaasti käytettäviä. Teetetyn työn tulosten jakelun ja uudelleenkäytön mahdollisuus on otettava huomioon sopimuksissa.

2.4 Pidä arkkitehtuuri yksinkertaisena

Periaate 4	Pidä arkkitehtuuri yksinkertaisena
Selitys	Arkkitehtuurin tulee olla yksinkertaista, jotta pystytään hallitsemaan kokonaisuus.
Peruste	

	Arkkitehtuurit on jäsennettävä hallittaviksi kokonaisuuksiksi. Yksinkertainen arkkitehtuuri on helpompi hallita ja siten se tukee paremmin toiminnassa tapahtuvia muutoksia, uusia teknologia ratkaisuja sekä toimittaja- ja palveluntuottajamuutoksia.
Vaikutus	Arkkitehtuuria kehitettäessä on kiinnitettävä huomio arkkitehtuurin käyttökohteisiin, käyttöalueen laajuuteen sekä erilaisiin käyttötapoihin ja helppokäyttöisyyteen. Arkkitehtuuria ja sen soveltuvuutta tulee auditoida.

3 Toimintaan vaikuttavat periaatteet

3.1 Suunnittele arkkitehtuuri strategialähtöisesti

Periaate 5	Suunnittele arkkitehtuuri strategialähtöisesti
Selitys	Arkkitehtuurin tulee tukea strategioiden toiminnallisten tavoitteiden toteutumista.
Peruste	Arkkitehtuurilla tuetaan organisaation toiminnan kehitystä kohti tavoitetilaa sekä tavoitetilaa tukevien tietojärjestelmäkokonaisuuksien hallittavuutta. Strategisten tavoitteiden tulee heijastua toiminta-, tieto-, tietojärjestelmä- ja teknologia-arkkitehtuureissa. Arkkitehtuurin kehittämisen ja ylläpidon tulee olla pysyvä ja jatkuvasti kehittyvä osa organisaation toimintaa. Laadittua arkkitehtuuria on noudatettava.
Vaikutus	Strategiaa muodostettaessa tietotekniikan tuomat mahdollisuudet ja rajoitukset on otettava huomioon. Kaikelle kehittämiselle on oltava toiminnallinen tarve, joka on analysoitu, määritelty ja kuvattu. Tarpeiden määrittelyssä lähdetään liikkeelle organisaation strategiasta ja toiminnan nykytilan arvioinneista, sekä haetaan erilaiset optimaaliset tietojärjestelmien mahdollistamat ratkaisumahdollisuudet.

3.2 Yhdenmukaista toimintamallit

Periaate 6	Yhdenmukaista toimintamallit

Selitys	Organisaatioiden toimintamallien tulee olla yhteensopivat ja mahdollisimman yhdenmukaiset ja niissä on käytettävä yhteisiä tietojärjestelmiä ja palveluja aina kun se on mahdollista.
Peruste	Toimintatapoja on yhdenmukaistettava, jotta päästään joustavaan yhteistyöhön ja parempaan vertailtavuuteen. Yhdenmukaiset toimintatavat mahdollistavat yhteisten tietojärjestelmäratkaisujen käytön, mikä pienentää tietojärjestelmäkustannuksia sekä helpottaa yhteistyötä ja tietojen vaihtoa eri organisaatioiden välillä.
Vaikutus	Yhdenmukaisten toimintamallien noudattaminen sekä yhteisten palvelujen ja tietojärjestelmien käyttö vaativat yhteistyötä eri osapuolten kesken sekä sitoutumista yhteisen edun saavuttamiseksi. Yhteisten toimintamallien käyttö mahdollistaa suuremmat panostukset ydintoiminnan prosesseihin. Strategisesti tärkeiden yhteisten toimintamallien ja niihin liittyvien prosessien, palvelujen ja tietojärjestelmien toteuttamista tukevia kehittämishankkeita on edistettävä.

3.3 Kehitä toimintamallia asiakaslähtöisesti

Periaate 7	Kehitä toimintamallia asiakaslähtöisesti
Selitys	Julkisen hallinnon tulee palvella asiakkaiden tarpeita. Kaikilla on oltava mahdollisuudet saada julkista palvelua.
Peruste	Asiakkaita tulee palvella yhdenvertaisesti. Asiakaslähtöinen toiminnan kehittäminen antaa parhaat lähtökohdat palvelun vaikuttavuudelle. Asiakkaille on luotava mahdollisuus nähdä ja ymmärtää hallinnollisia prosesseja sekä antaa palautetta julkisista palveluista.
Vaikutus	Tarvittaessa toimintamalli, toimintatavat ja palvelut on uudistettava asiakas huomioon ottaen. Asiakkaille tarjottavien palvelujen kehittämisessä on otettava huomioon uudet sähköiset mahdollisuudet palveluiden saatavuuden ja tuottavuuden parantamiseksi.

4 Tietoon kohdistuvat periaatteet

4.1 Tieto on yhteiskäyttöistä pääomaa

Periaate 8	Tieto on yhteiskäyttöistä pääomaa
Selitys	Organisaatioiden tuottaman tiedon on oltava muiden käytettävissä. Tieto itsessään on pääomaa, jolla on arvoa. Päällekkäistä tiedon keruuta ja tuotantoa on vältettävä.
Peruste	Samoja tietoja tarvitaan useissa eri organisaatioissa ja useisiin eri käyttötarkoituksiin. Tietojen yhteiskäyttö ja jakaminen vähentää tiedon käsittelystä ja ylläpidosta koituvia kustannuksia. Tiedon käytettävyys, eheys ja laatu ovat keskeiset perusedellytykset toiminnan tehokkuudelle ja laadulle. Tarjolle annettavan tiedon ei tarvitse olla täydellistä. Kaikki tieto on julkista, jos sitä ei ole laillisin perustein erikseen määritetty salassa pidettäväksi.
Vaikutus	Tietojen yhteiskäyttö edellyttää tietojen saannin ja jakelun rationalisointia. Tiedon yhteiskäyttöisyyden mahdollistamiseksi yhteiskäyttöinen tieto on määriteltävä ja tiedoista on oltava yhteiset sisältökuvaukset sekä rakennemäärittelyt. Yhteiset tietovarannot on tallennettava siten, että ne ovat helposti tarvitsevien osapuolten hyödynnettävissä. Tietojen yhteiskäytössä on otettava huomioon tietoturva- ja tietosuojavaatimukset. Yhteisten tietojen ylläpitoprosessit tulee rakentaa ja niille luoda läpinäkyvät laatujärjestelmät, jotta tietojen hyödyntäjät pystyvät luottamaan tiedon laatuun. Ylläpitoprosesseja on voitava arvioida kustannusten ja hyötyjen välisellä suhteella.

4.2 Nimeä tietovarannolle vastuutaho

Periaate 9	Nimeä tietovarannolle vastuutaho
Selitys	Kaikilla tietovarannoilla tulee olla taho, joka vastaa tietovarannon sekä sitä kuvailevan tiedon laadusta, eheydestä ja ajantasaisuudesta. Tietovastuullisen on tarjottava tiedon hyödyntäjälle valmiit mekanismit tiedon käytölle.

Peruste	Tietovarantojen yhteiskäyttöisyys ja laajempi hyödyntäminen lisäävät tietojen laatuun ja hallintaan kohdistuvia vaatimuksia.
Vaikutus	Tietovastuullisen tehtävänä on huolehtia siitä, että tietovaranto kokonaisuudessaan vastaa sille asetettuja laadullisia vaatimuksia. Tietovastuullinen huolehtii siitä, että tietovarantoon liittyvät tekniset ratkaisut sekä tietovarannon tietoja tuottavat tahot huolehtivat tiedon kuvaamisesta, laadusta, ajantasaisuudesta, eheydestä ja saatavuudesta omalta osaltaan. Tietovarannon tietojen käsittelyprosessit ja tiedon tallennus- ja tarkastusmekanismit on määriteltävä ja otettava käyttöön. Tietovastuullisen on otettava huomioon tietovarannon tietojen elinkaari.

4.3 Huomio tietoturvallisuus tiedon koko elinkaaren ajan

Periaate 10	Huomio tietoturvallisuus tiedon koko elinkaaren ajan
Selitys	Tietoturvallisuus ja hyvä tiedonhallintatapa on kokonaisuus, joka liittyy tietoihin, tietoja käsitteleviin järjestelmiin, tiedon siirtoon sekä tietojen käsittelyprosesseihin ja prosesseissa mukana oleviin ihmisiin. Tiedot ovat usein pitkäikäisiä, minkä vuoksi niiden eheyttä, laatua, käytettävyyttä ja salassa pidettävyyttä on tarkasteltava koko elinkaaren aikana. Näiden vaatimusten toteuttaminen on suunniteltava ja dokumentoitava huolellisesti. On myös huomioitava, että yksittäisten tietojen luokitus esim. tietoturvan suhteen voi muuttua tiedon elinkaaren eri vaiheissa.
Peruste	Kaikki julkisessa hallinnossa käsiteltävät tiedot eivät ole julkisia. Osa tiedoista on salassa pidettävää koko elinkaaren ajan ja osa tiedoista on julkisia vain tietyissä elinkaaren vaiheissa Tietojärjestelmien ja tietojen yhteiskäyttöisyys korostaa salassa pidettävyyden ja tietoturvan merkitystä tietojärjestelmissä ja tietojen käsittelyprosesseissa.
Vaikutus	Tietoturvaan liittyviä valtionhallinnon ohjeita (VAHTI) on noudatettava valtionhallinnon organisaatioissa. Ne ovat sovellettavissa myös muissa julkisen hallinnon organisaatioissa. Ohjeita tulee kehittää sellaiseen muotoon, että niiden noudattaminen on helppoa, tehokasta ja yksiselitteistä. Kaikkien tietovarantojen ja tietojärjestelmähankkeiden yhteydessä on

	tehtävä tietoturvatarkastelu. Tietoturvallisuus muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluvat tietojärjestelmien lisäksi mm. organisaatiot, toimintamallit, tiedon siirto. yksittäiset ihmiset sekä fyysiset tilat. Tietoturvallisuuden yhteydessä on otettava huomioon myös tietosuojavaatimukset.

5 Tietojärjestelmiin kohdistuvat periaatteet

5.1 Kehitä tai hanki tietojärjestelmiä toimintälähtöisesti

Periaate 11	Kehitä tai hanki tietojärjestelmiä toimintälähtöisesti
Selitys	Tietojärjestelmien kehittämisen tai hankinnan on perustuttava toiminnan vaatimuksiin. Ensisijaisesti on määriteltävä toiminnalliset vaatimukset ja prosessit sekä niiden tarvitsemat palvelut.
Peruste	Toiminnan vaatimusten määrittely ja kuvaaminen mahdollistaa pääsyn ratkaisuihin, jotka tukevat paremmin toiminnallisia tarpeita sekä mahdollistavat organisaatioiden strategiaan pohjautuvien palveluiden kehittämisen ja järjestämisen toiminnan tavoitteita tukevalla tavalla. Tietojärjestelmän on tuettava toimintaa ja oltava mukautuva organisaation tarpeiden ja muodon muutokseen ilman järjestelmän täydellistä uudelleensuunnittelua. Tietojärjestelmän kehittämisen sijaan voidaan tarkastella mahdollisuuksia käyttää olemassa olevaa tietojärjestelmää tai hankkia tietojärjestelmä palveluna. Myös koko palvelun ulkoistaminen voi tulla kyseeseen. Palveluille voi olla useita rinnakkaisia tarjoajia, mikä lisää kilpailua ja alentaa kustannuksia. Tarkoituksenmukainen ratkaisujen ja palveluiden käyttö tehostaa toimintaa ja pienentää tietojärjestelmistä koituvia kustannuksia.
Vaikutus	Toimintälähtöisten vaatimusten määrittelyä ja kuvaamista on tuettava sekä sitä tukevien tietojärjestelmäratkaisuvaihtoehtojen valintaa valvottava. Tietojärjestelmien ja palveluiden määrittysten on oltava keskitetysti hallittuja ja niihin on oltava kaikilla osapuolilla helppo pääsy.

5.2 Vältä päällekkäisiä ratkaisuja

Periaate 12	Vältä päällekkäisiä ratkaisuja
Selitys	Yhdenmukaista toimintaa tukevista tietojärjestelmistä ei tule olla päällekkäisiä tietoteknisiä ratkaisuja. Jo tehtyä on hyödynnettävä ja rinnakkaisten ratkaisujen kehittämistä on vältettävä. Uudelleenkäyttö on oltava lähtökohtana kehitettäessä tietojärjestelmiä. Toimintamalleja on yhdenmukaistettava siten, että eri organisaatiot voivat käyttää yhteisiä ratkaisuja.
Peruste	Erilliset toteutukset samasta asiasta sekä saman tietojärjestelmän useat instanssit lisäävät tietojärjestelmien toteutus-, ylläpito- ja hallintakustannuksia sekä heikentävät tietojen yhteiskäyttöisyyttä ja organisaatioiden yhteistoimintaa.
Vaikutus	Toimintamallien yhdenmukaistaminen on edellytys yhteisten tietojärjestelmien käytölle. Yhteisiin toimintamalleihin siirtymistä tulee valvoa ja tukea tarkoituksenmukaisilla keinoilla. Tietojärjestelmien hankintojen, kehittämisprojektien ja käyttöönottojen yhteydessä on systemaattisesti tarkasteltava mahdollisuuksia olemassa olevien ratkaisujen hyödyntämiselle. Uusia ratkaisuja kehitettäessä on otettava huomioon uudelleenkäyttömahdollisuudet ja organisaatioiden välinen yhteistyömahdollisuus. Ratkaisuilta edellytetään modulaarisuutta ja eri osien korvattavuutta toisella vastaavalla. Ratkaisujen ja niiden määritysten uudelleenkäytettävyys on oltava arvioitavissa.

5.3 Varmista yhteentoimivuus

Periaate 13	Varmista yhteentoimivuus
Selitys	Tietojärjestelmien on tuettava toimintojen yhteentoimivuutta ja mahdollistettava tarvittava tietojen yhteiskäyttö. Yhteentoimivuuden vaatimus koskee myös palveluita, tuotteita ja laitteita. Tietojärjestelmien arkkitehtuurien ja standardien mukaisuus sekä yhteentoimivuus muiden tietojärjestelmien kanssa tulee varmistaa. Tietojärjestelmien avoimiin ja dokumentoituihin rajapintoihin sekä yleisiin standardeihin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Peruste	Arkkitehtuurien kehittämistyön yksi lähtökohta on tietojärjestelmien yhteentoimivuuden varmistaminen. Tietojärjestelmien yhteentoimivuudella parannetaan kokonaisuutta ja järjestelmien avulla käsiteltävien tietojen yhteiskäyttöisyyttä. Tietojärjestelmän tarkastelu arkkitehtuurien, standardien ja rajapintojen näkökulmasta on käyttökelpoinen keino yhteentoimivuuden varmistamiseksi. Standardien mukaiset rajapinnat varmistavat jatkuvuuden. Standardit ovat riippumattomia toimittajista ja tukevat monitoimittajaympäristöä ja toimittajien tuotteiden integrointia.
Vaikutus	Käytettävät standardit ja yhteiset rajapinnat on sovittava, määriteltävä ja kuvattava. Avoimien rajapintojen ja standardien käyttö on suositeltavaa ja ratkaisussa on varmistettava arkkitehtuurinmukaisuus.

5.4 Tee tietojärjestelmistä käyttäjäystävällisiä

Periaate 14	Tee tietojärjestelmistä käyttäjäystävällisiä
Selitys	Tietojärjestelmien ja niiden tarjoamien palveluiden tulee olla helppokäyttöisiä ja käyttäjäystävällisiä. Niiden käytön on oltava käyttäjää ohjaavaa, toimintaa tukevaa ja loogista. Käytön esteettömyys on varmistettava siten, että tietojärjestelmien tarjoamat palvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Eri tietojärjestelmien käytön on oltava mahdollisimman yhdenmukaista ja toimintalogiikan samanlaista.
Peruste	Helppokäyttöisyys tehostaa tietojärjestelmien käyttöä ja vähentää tietojärjestelmien käytön yhteydessä tapahtuvia virheitä. Eri tietojärjestelmien käyttöliittymien yhdenmukaisuus ja saavutettavuus edesauttaa toimimista useammassa tehtävissä ja sitä kautta lisää organisaation joustavuutta ja tehokkuutta.
Vaikutus	Tietojärjestelmien käyttöliittymien suunnittelussa on otettava huomioon toiminnalliset vaatimukset, yleiset käytettävyyden- ja esteettömyysvaatimukset, -ohjeet ja -standardit. Eri sovelluksille yhteiset helppokäyttöisyyteen liittyvät ominaisuudet on määriteltävä ja dokumentoitava yhteisesti.

	Käytettävyyssnäkökulma sekä yhteiset käytettävyy- ja esteettömyysvaatimukset on otettava huomioon kaikissa tietojärjestelmähankeissa.

5.5 Minimoi toimittajariippuvuus

Periaate 15	Minimoi toimittajariippuvuus
Selitys	Tietojärjestelmissä ja sovelluksissa on vältettävä sitoutumista suljettuihin teknologiaratkaisuihin (rajapinnat, määritykset, koodi) ja yksittäisiin tuotetoimittajiin. Hyvä toimittajahallinta ja standardien mukaisten avoimien ratkaisujen käyttäminen edistävät tämän tavoitteen saavuttamista. Tietojärjestelmien ja niiden alustalaitteistojen, rajapintojen ja ohjelmistojen on oltava arkkitehtuurin ja standardien mukaisia. Lisäksi tulee suosia avoimia yhteisiä ratkaisuja (tietojärjestelmiä, määrityksiä), jotka ovat läpinäkyviä ja muokattavia.
Peruste	Suljetut teknologiaratkaisut heikentävät tietojärjestelmien yhteentoimivuutta, ylläpidettävyyttä ja muokattavuutta. Suljetut teknologiaratkaisut johtavat usein myös riippuvuuteen yksittäisestä toimittajasta. Riippuvuus yksittäisestä tuotteesta tai toimittajasta voi johtaa myyjän monopoliin, mikä nostaa kustannuksia ja lisää toimittajariskejä. Tietojärjestelmien arkkitehtuurien- ja standardienmukaisuus parantaa tietojärjestelmien yhteentoimivuutta ja ylläpidettävyyttä sekä pienentää teknologian vanhentumisesta seuraavia riskejä.
Vaikutus	Tietojärjestelmien, tietojen sekä palvelujen on käytettävä ja tuettava standardeja ja standardinmukaisia rajapintoja. Tuote- ja toimittajariippuvuus on kaksijakoinen asia. Toisaalta voi olla perusteltua valita tuote, jolla on vain yksi toimittaja ja toisaalta ratkaisuja, joita on tarjolla useilla toimittajilla. Päätöksentekotilanteessa ratkaisuja valittaessa on arvioitava ja varmistettava ratkaisun vaihdettavuus tai sovellusten koodin siirrettävyys toisille toimittajille. Tietojärjestelmiä ja määrityksiä on voitava arvioida ja tarvittaessa auditoida. Tietojärjestelmien hankinta palveluna poistaa osittain tuoteriippuvuudesta johtuvia ongelmia. Palveluina hankittavien toimintojen (esim. SaaS ja asp) hakemisto- ja tietovarastopääomien

	omistusoikeudet on otettava huomioon sopimuksissa. Auditointi koskee myös ulkoistettuja palveluita. Oikeus toistuvaan tarkastamiseen on lisättävä ulkoistussopimuksiin.

5.6 Hyödynnä avointa lähdekoodia

Periaate 16	Hyödynnä avointa lähdekoodia
Selitys	Avoimen lähdekoodin ratkaisuja tulee hyödyntää kehitettäessä tietojärjestelmiä tai hankittaessa tuotteita.
Peruste	Avoimen lähdekoodin ratkaisut tukevat teknologia- ja tuoteriippumattomuutta. Avoin lähdekoodi ja vapaa ohjelmisto (myös avoimet rajapinnat ja standardit) ovat yksi keino edistää kilpailua, läpinäkyvyyttä ja muokattavuutta. Avoimen lähdekoodin käyttö myös edistää kehitystyön tulosten jaettavuutta.
Vaikutus	Ohjelmiston tekijällä on tekijänoikeus lähdekoodiin ja sen jakeluun, päivittämiseen ja sen versiointiin, joten avoimen lähdekoodin ratkaisujen yhteydessä on sovittava käytännöt koodin päivitysmenettelystä ja versioinnista. Avoimen lähdekoodin ratkaisuja voidaan hankkia osana suljettua ohjelmistoa tai Saas-mallia. Sopimuksessa tulee ottaa huomioon käytännön menettely, jos avoin lähdekoodi on liitetty osaksi suljettua ohjelmistoa. Hankinnoissa on katsottava kokonaistaloudellisuutta. On arvioitava, mitä hyötyä ratkaisusta saadaan ja voidaanko ratkaisua käyttää muissa kehityshankkeissa tai tietojärjestelmissä hyödyksi. Hankittavan ratkaisun kustannukset ja hyödyt on arvioitava ratkaisun koko elinkaaren ajalta.

6 Teknologiaan kohdistuvat periaatteet

6.1 Yhtenäistä teknologia-arkkitehtuuri

Periaate 17	Yhtenäistä teknologia-arkkitehtuuri
Selitys	Yhtenäiseen teknologia-arkkitehtuuriin on pyrittävä. Käytä teknologioita, jotka takaavat kokonaisuuden ja sen osien yhteentoimivuuden, tehokkuuden, taloudellisuuden, kehitettävyyden sekä ylläpidettävyyden.

	Yhteisesti sovittuja ja yleisiä standardinmukaisia teknologiaratkaisuja on käytettävä.
Peruste	Poikkeavien teknologioiden ylläpito tuo lisäkustannuksia, erilaisten ympäristöjen ylläpitäminen edellyttää erityisosaamista. Yhtenäiset tekniset ympäristöt ja yhtenäinen teknologiakehikko helpottavat mm. vaikutusten arviointia koskien kokonaiskustannuksia, testauksen toteuttamista ja hankintamenettelyitä. Yhteinen teknologia parantaa sovelluksille ja käyttäjille annettavan tuen laatua. Tarvitaan rajatumpaa osaamista ja vähemmän ylläpidettäviä tukipalveluita. Eri teknologioiden suuri määrä ja teknologiamuutosten nopeus tekevät teknologioista vaikeasti hallittavan kokonaisuuden.
Vaikutus	Tietojärjestelmien kehityshankkeiden yhteydessä on valittava yleisiä ja avoimia standardeja ja yhteisesti sovittuja teknologiaratkaisuja. Poikkeamista on sovittava erikseen teknologiasta vastaavan organisaation kanssa. Hankintapolitiikka ja menettelytavat on toteutettava organisaation teknologia-arkkitehtuurin mukaisesti. On luotava teknologian valintaprosessi, jossa otetaan huomioon muuttuvat tarpeet. Valinnassa painopiste on koetelluissa ja kustannustehokkaissa ratkaisuissa.

6.2 Käytä vakaita teknologioita

Periaate 18	Käytä vakaita teknologioita
Selitys	Teknologioiden valinnassa huomioitavia asioita ovat teknologian kypsyys, elinkaari, käytön laajuus sekä tuen ja asiantuntemuksen löytyminen. Elinkaarellaan kypsään vaiheeseen edennyt teknologia on usein vakaampaa käyttää, kuin aivan elinkaarensa alussa oleva teknologia. On kuitenkin muistettava, että uusikin teknologia voi olla vakaata ja siten se voi mahdollistaa uusien innovatiivisten ratkaisujen hyödyntämisen silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.
Peruste	Ottamalla käyttöön riittävän kypsiä teknologioita vältetään uuden teknologian usein mukanaan tuomia ongelmia ja riskejä sekä vähennetään uuden teknologian muutoksista johtuvaa ylläpitotyötä. Ottamalla huomioon teknologian elinkaari voidaan välttää sitoutumista teknologiaan liian varhaisessa tai myöhäisessä vaiheessa.

	Teknologian laaja käyttö lisää varmuutta siitä, että teknologiaan perustuvaa tarjontaa ja tukea on saatavilla myös tulevaisuudessa. Yleisesti käytetyn, vakaan teknologian valinta parantaa yhteentoimivuutta ja pienentää teknologiariskejä ja välillisesti säästää kustannuksia. Riskitön sitoutuminen teknologiaan edellyttää käytännössä tuen ja asiantuntemuksen saamista kotimaasta. Se ei aina ole mahdollista, jolloin hankintojen kilpailutuksissa on esitettävä riittävät vaatimukset siitä, millä kielillä ja miten nopeasti tukea tulee saada.
Vaikutus	Valittaessa uusia teknologioita ja tehtäessä merkittäviä investointipäätöksiä, on teknologiavalinnat arvioitava edellä kuvattujen kriteerien suhteen.

7 Tietoturva ja varautuminen

7.1 Huolehdi tietoturvasta osana toimintaa

Periaate 19	Huolehdi tietoturvasta osana toimintaa
Selitys	Organisaation toiminnan ja tietojärjestelmien kehittämisessä tulee ottaa huomioon tietoturvan eri näkökohdat. Uhka-arvioiden perusteella tiedetään, missä on organisaation suojattavaa kriittistä tietoa ja helposti haavoittuvia kohteita, jotka on otettava huomioon tietoturvasuunnitelmassa.
Peruste	Tavoitteena on nykyistä turvallisemmin ja tuloksellisemmin toimiva organisaatio. Kansalaisten ja yritysten tulee olla vakuuttuneita siitä, että vuorovaikutus julkisen hallinnon kanssa perustuu luottamukselliseen ympäristöön, täydelliseen säännösten mukaisuuteen, yksityisyyteen ja tiedon suojaamiseen.
Vaikutus	Kartoituksen ja analyysin perusteella laaditaan uhka-arviot. Ajantasaiset uhka-arviot toimivat pohjana riskianalyysille ja tietoturvasuunnitelman kehittämiselle. Tietoturvasuunnitelman pitää olla osa laadunhallintajärjestelmää, jonka pohjalta sitä kehitetään jatkuvasti. Tietoturvasuunnitelmassa on otettava huomioon kokonaisarkkitehtuurin toiminta-, tieto-, tietojärjestelmä- ja teknologianäkökulmat. Tietoturvaan liittyvät roolit ja vastuut on nimettävä. Tietoturvastuut määritellään tehtäväkuvauksissa ja työjärjestyksessä. Vastuut ja tehtävät on liitettävä toiminnan ja talouden suunnittelu (TTS) -prosessiin ja tulosohejaukseen.

	Tietoturvaan liittyviä valtionhallinnon ohjeita (VAHTI) on noudatettava valtionhallinnon organisaatioissa. Ne ovat sovellettavissa myös muissa julkisen hallinnon organisaatioissa. Tietoturva ei saa estää organisaation toiminnan kannalta välttämätöntä tiedonvälitystä, sillä myös tiedon saatavuus on tietoturvallisuuden komponentti.

7.2 Varaudu poikkeustilanteisiin

Periaate 20	Varaudu poikkeustilanteisiin
Selitys	Organisaation on varauduttava toimimaan erilaisissa poikkeustilanteissa ja määriteltävä organisaation varautumisen tavoitetaso. Varautuminen on kytkettävä tiiviisti tulosoajausprosessiin.
Peruste	Organisaation varautumisen tavoitetason määrittelyllä ja uhka-arvioinneilla pyritään tunnistamaan uhat ja turvaamaan toiminta ja toiminnan vaatimat tietoaineistot häiriö- ja erityistilanteissa ennaltaehkäisevästi. Varautumisen on oltava sisäänrakennettuna organisaatioiden ydintoimintaprosesseihin ja niitä tukevaan muuhun varautumiseen.
Vaikutus	Organisaatioiden on määritettävä ja dokumentoitava varautumisen taso varautumisen tasoluokituksen mukaisesti. Varautumisen taso on määriteltävä poikkeustilakohtaisesti. Palvelua tuottavan organisaation ja yhteistoimintaverkoston varautumisen tasot ja osaaminen muodostavat yhdessä perustan varautumiselle. Yhteistyökumppanien kesken varautumisen tasojen on vastattava toisiaan. Toiminnan riskienhallintaprosessissa on otettava huomioon varautumisen näkökulma. Riskianalyyseissä hyödynnetään ajantasaiseen tietoon perustuvaa uhka- ja turvallisuustilannearviointia. Analyysin perusteella määritellään varautumisen toimenpiteet. Varautumiselle asetetaan kaikilla tasoilla selkeät tavoitteet, resurssit ja mittarit osana normaalia tulosoajausprosessia ja tarkastustoimintaa. Varautumisen vastuut tulee määritellä. Vastuuhenkilöiden ja henkilöstön osaamista on kehitettävä henkilöstömuutosten sekä muuttuvien uhkakuvien ja vaatimusten mukaisesti. Varautumiseen liittyviä valtionhallinnon ohjeita (VAHTI) on noudatettava valtionhallinnon organisaatioissa. Ne ovat sovellettavissa myös muissa julkisen hallinnon organisaatioissa.

8 Muutoshistoria

Versio	Päiväys	Tekijä	Tarkastaja	Hyväksyjä	Muutoshistoria
1.00	2012-04-04	Jukka Uusitalo			Lausuntopalautteen pohjalta viimeistely julkaistava versio.
0.95	2011-04-04	Jukka Uusitalo			VALTASA-hankkeen tulosten pohjalta viimeistely versio lähetettäväksi lausuntokierrokselle.